

„Nowy” rząd i stare problemy – polityczno-gospodarcza sytuacja Macedonii

Wiosną 2014 r. odbyły się w Macedonii zarówno wybory prezydenckie (I tura – 13 kwietnia, II tura – 27 kwietnia), jak i przedterminowe wybory parlamentarne (27 kwietnia). Ich zwycięzcą okazała się Wewnętrzna Macedońska Organizacja Rewolucyjno-Demokratyczna Partia Macedońskiej Jedności Narodowej (VMRO-DPMNE) – partia premiera Nikoli Gruevskiego, która od 2006 r. nieustannie sprawuje władzę w państwie. Sukces odniósł również Gjorge Ivanov, dotychczasowy prezydent Republiki Macedonii i kandydat VMRO-DPMNE w walce o reelekcję. W drugiej turze wyborów, zdobywając niecałe 56 proc. głosów, pokonał swego rywala Stevo Pendarovskiego, kandydata największej partii opozycyjnej – Socjaldemokratycznej Unii Macedonii (SDSM). Dobry wynik uzyskał również dotychczasowy koalicjant premiera N. Gruevskiego, Demokratyczny Związek na rzecz Integracji (BDI) – albańska partia polityczna kierowana przez Aliego Ahmetiego (oddało na nią głos dwa razy więcej wyborców niż na konkurencyjną, Demokratyczną Partię Albańczyków – PDSH). Dzięki tym wyborom BDI ugruntowała pozycję lidera wśród albańskiej społeczności, stanowiącej ok. 25 proc. obywateli Macedonii.

Największym przegranym okazali się socjaldemokraci, na których zagłosowało

25 proc. wszystkich wyborców, czyli o prawie osiem punktów procentowych mniej niż w poprzednich wyborach w 2011 r. Przywódca SDSM Zoran Zaev oskarżył partię rządzącą o sfałszowanie wyborów i zapowiedział nieprzyjęcie przez członków swego ugrupowania zdobytych mandatów. Jako podstawowy warunek przerwania bojkotu postawił on powołanie rządu technicznego, złożonego z bezpartyjnych polityków, którego zadaniem

”
Spory z sąsiadami nie są jedyną przeszkodą dla Macedonii na jej drodze do UE. Choć w kolejnych raportach Komisja Europejska zaleca rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych z tym państwem, jednocześnie wskazuje na coraz więcej błędów popełnianych przez macedoński rząd oraz brak postępów w demokratyzacji kraju.

byłoby przygotowanie kolejnych, tym razem demokratycznych, wyborów. Zarówno OBWE, jak i UE skrytykowały proces wyborczy i podkreślały, że miały miejsce naruszenia obowiązującego prawa.

Nowy-stary rząd

Przedterminowe wybory parlamentarne nie dokonały znaczących zmian na macedońskiej scenie politycznej. Ponownie rząd utworzyły VMRO-DPMNE i BDI, choć to właśnie ze względu na toczące się spory wewnątrz tej samej koalicji, ugrupowanie premiera N. Gruevskiego podjęło decyzję o rozpisaniu wcześniejszych wyborów zaledwie na rok przed końcem kadencji (nieporozumienia pomiędzy ugrupowaniami dotyczyły wyboru wspólnego kandydata na prezydenta kraju – BDI nie zgodził się na poparcie G. Ivanova, który publicznie skrytykował podpisanie porozumienia ochrydzkiego z 2001 r., zakładającego nadanie albańskiej mniejszości większych praw).

Ostatecznie wewnętrzne animozje nie przeszkodziły, aby 19 czerwca 2014 r. parlament macedoński głosami koalicji rządowej przyjął skład nowego rządu N. Gruevskiego. Premier zachował większość swych dotychczasowych ministrów z poprzedniego gabinetu (2011-2014). BDI w przydziale przypadło 9 z 26 ministerstw, włącznie z ministerstwem sprawiedliwości, gospodarki oraz edukacji.

Sytuacja gospodarcza Macedonii

W czasie trwania kampanii wyborczej najważniejszym tematem był stan gospodarki państwa. Obecnie PKB per capita kraju wynosi zaledwie 35 proc. średniej UE, średnie miesięczne wynagrodzenie utrzymuje się na poziomie 342 euro (średnia państw Bałkanów Zachodnich to 455 euro), natomiast bezrobocie wciąż przekracza 28 proc. (wśród ludzi młodych w przedziale wiekowym 15-24 lata wynosi nawet 51,9 proc.). Na 2014 r. przewiduje się, że wzrost gospodarczy osiągnie poziom ok. 3,5 proc. PKB, co dla tak zapóźnionego kraju nie jest wskaźnikiem wysokim. Czynniki te wpływają też na wzrost liczby Macedończyków, głównie tych młodych i wykształconych, którzy decydują się na emigrację (głównie do Włoch, Szwajcarii, Niemiec, Austrii oraz Wielkiej Brytanii).

W czasie expose, premier N. Gruevski zapowiedział, że priorytetem dla nowego rządu będzie uzdrowienie macedońskiej gospodarki. Do 2018 r. bezrobocie ma zostać zmniejszone

do ok. 22 proc. (do realizacji tego celu ma przyczynić się otwarcie 64 000 nowych miejsc pracy). Założył on również, że w najbliższych dwóch latach gospodarka Macedonii rozwijać się będzie w tempie 4,6 proc. rocznie, a w 2017 i 2018 r. – nawet 6 proc. Konieczne będzie jednak przyciągnięcie większej liczby inwestycji zagranicznych oraz realizacja kolejnych projektów infrastrukturalnych. Pomysłem na przyciągnięcie zagranicznego kapitału są tzw. „wolne obszary gospodarcze”, które oferują inwestorom zagranicznym mniejsze lub wręcz zerowe podatki za prowadzenie biznesu w Macedonii (tego rodzaju obszary otwarto już w Skopje, Tetowie oraz w Sztipie, a w następnych latach mają one powstać także w siedmiu innych regionach kraju). Rozpoczęty w poprzedniej kadencji plan rządu zakładający zwiększenie liczby bezpośrednich inwestycji zagranicznych przyniósł pozytywne skutki. Według raportu Banku Światowego, analizującego warunki do prowadzenia biznesu w 189 krajach na świecie (World Bank 2014 Doing Business report), Macedonia uplasowała się na 25 miejscu.

W celu dalszego przyspieszenia rozwoju gospodarki państwa rząd zapowiedział również powstanie w najbliższych latach elektrowni wodnych w Lukovo Pole i Bashkov Most, wybudowanie nowej linii kolejowej do Bułgarii, a także trzech kolejnych autostrad: Kičevo-Ohrid, Demir Kapija-Gevgelija oraz Skopje-Štip. Ponadto, premier podkreślił konieczność zwiększenia nakładów na rozwój turystyki, która w ostatnich latach przeżywa rozkwit (w 2013 r. ok. 400 tys. turystów odwiedziło Macedonię – co przełożyło się na zwiększenie budżetu państwa o 110 mln euro – a na przełomie ośmiu ostatnich lat liczba turystów wzrosła o 100 proc.).

Polityka zagraniczna – w stronę dalszej izolacji?

W polityce zagranicznej priorytetem dla macedońskiego rządu nadal pozostaje europejska oraz euroatlantycka integracja. Macedonia już w 2005 r. uzyskała status państwa kandydującego do UE, lecz pomimo corocznych pozytywnych rekomendacji przygotowywanych przez Komisję Europejską wciąż nie udało się jej rozpocząć negocjacji akcesyjnych. Starania rządu w Skopje o przystąpienie do UE opóźnia wieloletni spór z Grecją o nazwę kraju. Zdaniem Aten nazwa Macedonia odnosi się do historycznego regionu Grecji, a wykorzystywania jej przez Skopje zakłada możliwe roszczenia terytorialne wobec północnych ziem państwa greckiego oraz spuścizny Aleksandra Macedońskiego. Obecnie ponad 120 państw na świecie uznają nazwę „Republika Macedonii” (w tym wszyscy

członkowie UE oprócz Grecji), lecz na forum ONZ wciąż używany jest termin „Była Jugosłowiańska Republika Macedonii” (FYROM). Rząd w Atenach nie zrewidował twardego stanowiska nawet po tym jak w 2011 r. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS) orzekł, że Grecja złamała zawarte z rządem w Skopje porozumienie z 1995 r. (Grecja zobowiązała się wówczas do neutrudniania Macedonii pod nazwą FYROM akcesji do organizacji międzynarodowych) blokując przystąpienie państwa macedońskiego do NATO w czasie szczytu w Bukareszcie w 2008 r. Także UE oraz NATO nieustannie apelują do obu państw, aby przy pomocy negocjacji rozwiązały konflikt (od 1995 r. rolę mediatora w rozmowach pełni amerykański dyplomata Matthew Nimetz, jednak przedstawiona przez niego propozycja przyjęcia nazwy „Górna Republika Macedonii” nie została zaaprobowana ani przez Ateny ani przez Skopje).

Grecja nie jest jedynym państwem członkowskim UE, które sprzeciwia się dalszej integracji Macedonii. Również władze bułgarski podkreślają, że choć nie są przeciwne unijnej przyszłości tego państwa, nie popierają jej bezwarunkowo. Pomimo tego, że Bułgaria jako pierwsza uznała niepodległość państwa macedońskiego w 1992 r., oba kraje nie potrafią porozumieć się w sprawie oceny kwestii historycznych.

Spory z sąsiadami nie są jedyną przeszkodą dla Macedonii na jej drodze do UE. Choć w kolejnych raportach Komisja Europejska zaleca rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych z tym państwem, jednocześnie wskazuje na coraz więcej błędów popełnianych przez macedoński rząd oraz brak postępów w demokratyzacji kraju. KE zaleca Skopje przede wszystkim: konieczność rozpoczęcia przez rząd dialogu politycznego z ugrupowaniami opozycyjnymi, podjęcia walki z korupcją oraz z przestępczością zorganizowaną, a także odpolitycznienie wymiaru sprawiedliwości. Kolejnym ważnym problemem jest ograniczanie wolności mediów i brak poszanowania prawa do wolności słowa (według corocznego raportu organizacji Reporterzy bez Granic, na przełomie w latach 2009-2014 Macedonia spadła pod tym względem z 34 na 123 miejsce, co jest najgorszą pozycją ze wszystkich państw Europy Południowo-Wschodniej).

Narastające konflikty międzyetniczne

Zarówno problemy gospodarcze, jak i na arenie międzynarodowej przyczyniają się do dalszego pogłębiania istniejących podziałów w macedońskim społeczeństwie. Przede wszystkim rośnie poczucie niezadowolenia wśród Albańczyków, którzy coraz głośniej

wyrażają swą irytację wobec bierności rządu w polityce zagranicznej i dalszej izolacji państwa na arenie międzynarodowej. Ponadto zwracają oni uwagę na zbyt powolny proces implementacji porozumienia ochrydzkiego, którego podstawowym celem była integracja społeczeństwa i zażegnanie konfliktów etnicznych. Na dalsze pogłębianie się podziałów pomiędzy Albańczykami a Macedończykami ma także wpływ brak codziennych kontaktów międzyludzkich (uniemożliwiają to np. osobne klasy tworzone dla uczniów albańskich oraz macedońskich w wielu gminach na zachodzie kraju) oraz artykulacja sprzecznych interesów przez obie społeczności i brak woli do wypracowania kompromisu.

Na początku lipca 2014 r. ponownie doszło do wzrostu napięć pomiędzy Albańczykami a władzą. Powodem do zorganizowania masowych protestów przez społeczność albańską (m.in. w Skopje oraz Tetovie) był wyrok sądu skazujący sześciu Albańczyków na karę dożywotniego pozbawienia wolności za zastrzelenie w kwietniu 2012 r. pięciu rybaków nad sztucznym jeziorem niedaleko Skopje. Macedoński sąd uznał tę zbrodnię za akt terroru, którego celem było doprowadzenie do ponownej destabilizacji państwa. Albańczycy uważają jednak, że werdykt motywowany był politycznie i ukarano niewłaściwe osoby. Dlatego domagają się natychmiastowego uwolnienia skazanych oraz ukarania tych, którzy ponoszą odpowiedzialność za popełnione w czasie procesu błędy (przede wszystkim sędziów oraz policjantów). Wydarzenie to po raz kolejny uwidocznilo solidarność łączącą Albańczyków, niezależnie od obywatelstwa (demonstracje poparcia dla działań podejmowanych przez społeczność albańską w Macedonii, zostały zorganizowane również w Tiranie, Prisztinie, a nawet w Nowym Jorku).

Wnioski i rekomendacje

1. Ostatnie wybory w Macedonii potwierdziły silną pozycję partii premiera N. Gruevskiego VMRO-DPMNE, która od siedmiu lat kontroluje wszystkie najważniejsze sektory w państwie – od policji po media. Nie należy przypuszczać, że w najbliższej kadencji nastąpi zmiana w polityce nowego rządu, w którym ponownie kluczowe resorty objęli politycy VMRO-DPMNE (ministerstwo spraw wewnętrznych, transportu, kultury oraz finansów).
2. Macedonia nadal pozostaje jednym z najbiedniejszych państw Europy. Najważniejszym problemem, z którym musi się zmierzyć nowa władza jest wysokie bezrobocie (szczególnie wśród młodych i wykształconych obywateli). Ubożenie społeczeństwa wpływa również na wzrost napięć międzyetnicznych, tym czasem rząd stara się odwrócić uwagę

społeczeństwa od realnych problemów kraju, pogłębiając i tak już silne podziały etniczne występujące od lat w społeczeństwie macedońskim (zarówno VMRO-DPMNE, jak i BDI są partiami nacjonalistycznymi, które umiejętnie manipulują nastrojami społecznymi w taki sposób, aby utrzymywać wysokie poparcie wśród swego narodowego elektoratu).

3. Nie należy zakładać, że w najbliższych latach nastąpi przełom w procesie integracji Macedonii z UE. Problemy związane z jego przyspieszeniem nie wynikają wyłącznie z istniejącego sporu z Grecją, ale także z nieprzeprowadzania przez władze w Skopje koniecznych reform, czy wręcz uchwalania prawa sprzecznego z prawem unijnym (np. ustawa o przyciąganiu zagranicznych inwestycji oraz ustawa o mediach). Co więcej, eliminacja barier w biznesie nie jest wystarczająca do tego, by zwiększyć liczbę zagranicznych inwestycji. Konieczne jest również wzmocnienie wymiaru sądownictwa, rządów prawa oraz podjęcie walki z korupcją.
4. Dalsze blokowanie integracji Macedonii z UE i NATO może doprowadzić do zdestabilizowania sytuacji w całym regionie Bałkanów. Konflikt z Grecją wykorzystywany jest przez rząd N. Gruevskiego podtrzymującego nacjonalistyczne nastroje w społeczeństwie, które przekładają się na pogłębiane podziałów pomiędzy Macedończykami a Albańczykami. Integracja euroatlantycka Macedonii z kolei stanowi jedyny wspólny cel jaki łączy Albańczyków i Macedończyków. Brak powodzenia w jego realizacji może doprowadzić do wybuchu kolejnego konfliktu wewnętrznego w tym państwie, który ponownie zagroziłby integralności terytorialnej Macedonii.
5. UE powinna nakłaniać władze macedońskie do wzmocnienia swych dobrosąsiedzkich relacji przede wszystkim z Kosowem oraz Albanią, co pozytywnie wpłynie na dynamikę relacji międzyetnicznych w tym państwie. Natomiast od Grecji, jako państwa członkowskiego UE, Bruksela powinna oczekiwać woli politycznej oraz chęć współpracy w celu ostatecznego rozwiązania sporu z Macedonią.
6. UE we współpracy z OBWE i Radą Europy powinny wymóc na rządzie macedońskim przeprowadzenie spisu wyborczego i pomóc przy jego organizacji. Aktualne dane na temat sytuacji demograficznej państwa są niezbędne też do właściwego zdefiniowanie przyszłej strategii politycznej Macedonii w takich obszarach jak inwestycje, rozwój regionalny, edukacja, służba zdrowia oraz infrastruktura.
7. Polskie władze powinny wykorzystać dogodne warunki, jakie istnieją w Macedonii do inwestowania (podatek liniowy – 10 proc., liczne zwolnienia podatkowe, zreformowany

system bankowy) i wzmocnić polsko-macedońską współpracę gospodarczą. Obiecującym obszarem współpracy, w związku z postępującą integracją euroatlantycką i modernizacją sił zbrojnych Macedonii, jest kooperacja w zakresie przemysłu zbrojeniowego (Macedonia wyraża zainteresowanie m.in. zakupem KTO Rosomak).

Autor: Agata Biernat, Reseach Fellow Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego.

Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego jest niezależnym think tankiem specjalizującym się w polityce zagranicznej i bezpieczeństwie międzynarodowym. Głównym obszarem aktywności Fundacji Pułaskiego jest dostarczanie analiz opisujących i wyjaśniających wydarzenia międzynarodowe, identyfikujących trendy w środowisku międzynarodowym oraz zawierających implementowalne rekomendacje i rozwiązania dla decydentów rządowych i sektora prywatnego.

Fundacja w swoich badaniach koncentruje się głównie na dwóch obszarach geograficznych: transatlantyckim oraz Rosji i przestrzeni postsowieckiej. Przedmiotem zainteresowania Fundacji są przede wszystkim bezpieczeństwo, zarówno w rozumieniu tradycyjnym jak i w jego pozamilitarnych wymiarach, a także przemiany polityczne oraz procesy ekonomiczne

i społeczne mogące mieć konsekwencje dla Polski i Unii Europejskiej.

Fundacja Pułaskiego skupia ponad 40 ekspertów i jest wydawcą analiz w formatach: „Stanowiska Pułaskiego”, „Komentarza Międzynarodowego Pułaskiego” oraz „Raportu Pułaskiego”. Fundacja wydaje też „Informator Pułaskiego”, będący zestawieniem nadchodzących konferencji i spotkań eksperckich dotyczących polityki międzynarodowej. Ekspertki Fundacji regularnie współpracują z mediami.

Fundacja przyznaje nagrodę "Rycerz Wolności" dla wybitnych postaci, które przyczyniają się do promocji wartości przyświecających generałowi Kazimierzowi Pułaskiemu tj. wolności, sprawiedliwości oraz demokracji. Do dziś nagrodą uhonorowani zostali m.in.: profesor Władysław Bartoszewski, profesor Norman Davies, Aleksander Milinkiewicz, prezydent Lech Wałęsa, prezydent Aleksander Kwaśniewski, prezydent Valdas Adamkus, Javier Solana, Bernard Kouchner i Richard Lugar.

Fundacja Pułaskiego posiada status organizacji partnerskiej Rady Europy i jest członkiem "Grupy Zagranica" zrzeszającej największe polskie organizacje pozarządowe zajmujące się współpracą z zagranicą.

www.pulaski.pl